

Katri Mürkhain

MUBA X klass (eriala: koorijuht)

Juhendaja Tiina Talts

MacMillani kontsert – miks ma peaksin nutma?

17. aprillil toimus Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia suures saalis James MacMillani kaheksahäälsele koorile, keelpilliorkestrile ja solistidele kirjutatud teos „Stabat Mater“, esitajad Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester, dirigent Tõnu Kaljuste. Sir James MacMillan (sünd 1959) on šoti päritolu tunnustatud klassikalise muusika helilooja ning dirigent, kes on ka varem Kaljuste, EFK ja TKOga koostööd teinud, seega Eesti publikule tuttav kuju.

Eesti rahvakalendri andmebaaside järgi on suurel neljapäeval keelatud müra tegemine: sealhulgas pillimäng ja laulmine. Mida üldse on „Stabat Mater“ tekstil öelda usuleigele eestlasele suure neljapäeva õhtul, kellele peaks katoliiklikust traditsioonist pärit tekstile loodud muusika korda minema?

Kontsert algab Johann Sebastian Bach'i motetiga „Ich lasse dich nicht“, mida esitab koor koos organist Kadri Toomajaga lava kohal oleval rõdul. Teose teksti lausub minu arvates patune inimene, kes ei soovi Jeesust maha jätta. Kuna Jeesus on jumal, peab ta inimest juhatama ja mitte kunagi maha jätma, muidu pole inimesel maa peal lootust. Naudin kahe kooripoolse dialoogi. Lauljad liiguvad muusikaga kaasa, nende saksa keele hääldus on nii lihvitud. Kohe esimestest fraasidest on sopranite kõrged noodid täpsed ja need kõlavad üle saali. Orelit kuulates märkan, et see sulandub kooriga – on hea, kui orel ei trügi esile, see annab teosele loomuliku kõla. Dirigendi minimaalsed liigutused aitavad kooril hoida mõnusat *pianot*. Teos annab publikule lootust, helgust, pehmust, mida Jeesus ise kristlaste ellu tõi – see pani mind hiljem MacMillani süngemapoolse teose kuulamise ajal ise tundma igatsust algse rõõmu, kerguse ja lihtsuse järele. Bach'i motett kontserdi avaloona omamoodi hoiatab ning aitab mul häälestuda järgmisele teosele.

Kui muusikud on end valmis seadnud, astub pealavale uhke sammuga Tõnu Kaljuste – kohe hakkab tema käte juhatusel kõlama MacMillani meistriteos. Pärast pikka vaikust kuulen teose esimese osa „Stabat Mater dolorosa“ („Seisis ema, valurohke“) algust – kõrgeid viiulistrihke,

mille emotsionaalset mõjuvust olen siiani vaid filmimuusikas kuulnud. See tekitab hirmu, kurbust, valu. Need on pingelised intervallid, mis panevad mind kohe kannatamatult ootama, mis edasi juhtuma hakkab. Kuulates kujutlen, kuidas Jumalaema näeb kaugelt oma poega, kuid tajub, et midagi on valesti. Kõlab meloodia, mis peegeldab tema lootust, et kõik on korras, kuid kui rohkem pille liitub ning *forte* võimendub, on ilmselge, mis on juhtunud. Kui viiulirühmade poognad mängivad läbisegi ning peafraas kordub, kujutlen, et raske tõde vaevab Ema taaskord. Pillirühmad mängivad omavahel läbisegi, nagu mõtted keerleksid Ema peas uuesti ja uuesti. Midagi juhtub ühe viiulikeelega, tunnen, et Emas oleks tol hetkel midagi murdunud, ta on hakanud hulluks minema kurbusest ja valust. Liitub koor. Kui häälerühmad liituvad kaanonis samade sõnadega, kujutlen neid kui pisaraid, mis voolavad mööda Jumalaema põski. Solist Marie Roos hoiab kõrget nooti ja mind läbivad külmavärinad – mida rohkem lauljaid liitub, seda rohkem pisaraid näen voolamas. On tõeliselt nauditav, kui solistid küll eri aegadel liituvad, kuid nende hoitud meloodiad sulanduvad fraasis kokku. Orkestri kõla muutub vihaseks ja koos kooriga lüüakse pille, kujutlen vihast Jumalat, kes on pettunud inimestes nii oma poja tapmises kui ka selles, et keegi ei tunne nii suurt valu kui Jumalaema – keegi ei piinle ja ei karda, keegi ei nuta ja ei kahetse. Loen kavas teose viimast lauset: „Kes ei nutaks inimlastest, nähes Kristuse Ema nii raskes kannatuses?“ See on küsimus. Vaatan saalis ringi: ei märka ma kellegi silmis ühtegi pisarat. Ka mitte enda omades...

Märkamatu liiguvad muusikud edasi järgmisele osale „Quis non posset contristari“ („Kes võiks mitte kurvaks jääda?“), mille alguses tekitavad tšellod ja kontrabassid äikese- ja tormimürinat. Näen halli pilve katmas kogu taevast – meenutab kirikutes nähtud maale. Väga huvitav on vaadata, et mida rohkem dirigent ettepoole paindub, seda valjemalt orkester mängib. Teksti teise rea järel tunnen, et tšellod väljendavad Ema pettumust, sest rahva pattude pärast pidi Jeesus piinlema. Poeg pole süüdi, kuid tema elu on võetud. Lauset „Ah, Ema, armu läte, anna mulle tunda valu väge, et olla leinas Sinuga!“ aldid ja bassid lausa vihaga nõuavad, võrreldes esialgse palumisega. Osa viimase lause ajal mängivad orkester ja koor väga sümpaatse kõlaga, harmooniad on lahenemas – inimene hakkab aru saama. Tekib küsimus, kes on see, kes Emalt palub valu tundmist? Kes soovib temaga kaasa leinata? On see patune inimene? On see eestlane? Olen see mina ise?

„Sancta Mater, istud agas“ („Püha Ema, nõnda tee“) algab nii valju koori lauluga, et kõrvus lausa kumiseb. Pillid taaskord piinlevad valust oma pingeliste kiirenevate štrihhidega. Siin on tähtis roll meestel, kes siiralt paluvad Emalt valu jagamist. Kui osa lõpus solist Kim Sargsyan

oma võimsa bassihäälega pehmust väljendab, toob see rõõmu. Liituvad teised mehed, orkester ning ka naised. Unisoonis lauldud „Püha Ema, nõnda tee...” tõestab inimeste kokkutulekut, et Emaga leinata. Sündmus, mis võiks hävinguni viia, ühendab inimesed.

Ma väga naudin „Fac, ut portem Christi mortem” („Luba mul kanda Kristuse surma“) sissejuhatust. Kontrabassid veavad eest, liituvad tšellod, järgnevad vioolad – see järjestus on kammerorkestri jaoks nii loomuliku kõlaga, et sooviksin seda ka teistes teostes kuulda. Koorile järgnev violasoolo on mu lemmik – see peegeldab seda ilu, mil Kristuse surm toob inimesi kokku. Kui tekstiosa teises lauses tuli juttu löökidest, muutusid meeste hääled lausa sõjakaks. Kardan, et teos lõppeb vägivaldselt. Ootamatult kostub orkestri *pizzicato*-lõik, mis toob minus välja ootamatu rõõmutunde. Järgnev kontrabassimängijate loodud lärm ajab mind taas segadusse. Ootab meid ees hea lõpp? Ma soovin, et see veel ei lõppeks. Olen tundnud nii palju emotsioone, mõelnud nii palju mõtteid ja mul on nii palju küsimusi, mille üle mõtiskleda. Tunnen, kuidas orkester toob mind maale tagasi, ning kuulen naiste partiides korduvat fraasi „Aamen“. See paneb mind kujutlema hinge või ingleid, kes kutsuvad või lubavad neil, kes Emaga kaasa leinasid, paradiisi minna. Näen, et tuul puhub tumedad pilved ära, ning päike soojendab inimeste pisaratest niiskeid põski.

See oli omamoodi teekond minule kui 21. sajandi noorele mõtestada ja isiklikustada see tekst. Olen tänulik, et James MacMillani kujutlus „Stabat Materist” jõudis minuni esimesena – see avardas mu silmaringi katoliikliku traditsiooniga muusika maailmas. Mul on kahju, et ma nii vähe noori seal saalis nägin – sellist mõnes mõttes elumuutvat elamust peaksid kõik kogema, eriti noored haritud ja maailmale avatud muusikud. Kui see oleks minu teha, lubaksin rahvakalendris teha väikese muudatuse, et taolise kontserdi puhul võib suurel neljapäeval laulda ja pilli mängida.